

Recreatiebaten van de herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold



Opleverdatum: 5 januari 2017



SpringPartner Coöperatie U.A.
Ruben Abma
Hoofdweg 137
NL – 8474 CC Oldeholtpade
T: 06-15127965
E: ruben@springpartner.nl
W: www.springpartner.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	5
Leeswijzer	5
2. Projectbeschrijving.....	6
2.1 Het projectgebied.....	6
2.2 Het project.....	6
2.3 Economische analyse	7
3. Recreatie baten.....	8
3.1 Recreatieve bestedingen en werkgelegenheid dagrecreatie	8
3.1.1 Dagtochten	8
3.1.2 Bestedingen.....	11
3.1.3 Werkgelegenheid	12
3.1.4 Recreatieve beleving 'buiten de markt om'	12
3.2 Recreatieve bestedingen en werkgelegenheid verblijfsrecreatie.....	12
3.3 Verkoop van vlees en geweien.....	13
3.3.1 Streefpopulatie.....	13
3.3.2 Gweien.....	14
3.3.3 Vlees	14
3.4 Betalingsbereidheid voor excursies.....	14
4. Overzicht recreatie baten.....	16
Literatuurlijst.....	17

1. Inleiding

Het Drents-Friese Wold is een bijzonder en uniek gebied voor Nederland en Europa. Het is het op één na grootste aaneengesloten bosgebied in ons land, met veel zeldzame dier- en plantensoorten. Het lange termijnbeeld voor het Drents-Friese Wold is een voor Nederlandse begrippen zo natuurlijk mogelijk gebied, oftewel 'rewilding'. Een van oorsprong hier voorkomende wildernis met ruimte voor de natuurkrachten die daaraan ten grondslag liggen: water, wind, leven en doodgaan van flora en fauna, inclusief zwervende kuddes. De natuur kan, binnen bepaalde grenzen, zoveel mogelijk haar gang (BIP, 2013).

Als onderdeel van deze visie op 'rewilding' van het Drents-Friese Wold zijn er concrete plannen voor de herintroductie van edelherten. Edelherten vormen een belangrijke schakel in het ecosysteem van het Drents-Friese Wold. Het zijn herkauwers die hun menu van voornamelijk gras, zeggen, bladeren en knoppen van bomen aanpassen aan het aanbod van de omgeving en het seizoen. Als grazers leven edelherten vooral in open gebieden als beekdalen, graslanden en heidevelden, maar wel in de nabijheid van bossen waarin ze zich terug kunnen trekken. Ze zorgen voor de nodige variatie en verjonging van het bos.

Daarnaast voegen de edelherten voegen iets toe aan de natuurbeleving van recreanten in het Nationaal Park. De kans om een edelhert tegen te komen op een wandeling door de bossen geeft voor veel bezoekers een meerwaarde. En ook is er veel animo voor (brons)excursies naar edelherten. De stuurgroep Regionaal Landschap Drents Friese Grensstreek wil graag weten hoe groot de economische waarde van de extra recreatieve beleving is en heeft daarvoor dit deelonderzoek laten uitwerken. Dit deelonderzoek maakt deel uit van het Soort Effect Rapportage en is inhoudelijk begeleid door Staatsbosbeheer (Jori Wolf) en Recron (Raymond van Beerendonk).

In dit rapport staan de belangrijkste effecten van de herintroductie van edelherten op de recreatie en toerisme uitgewerkt. Deze effecten zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd, dat wil zeggen uitgedrukt in extra bestedingen of banen.

Leeswijzer

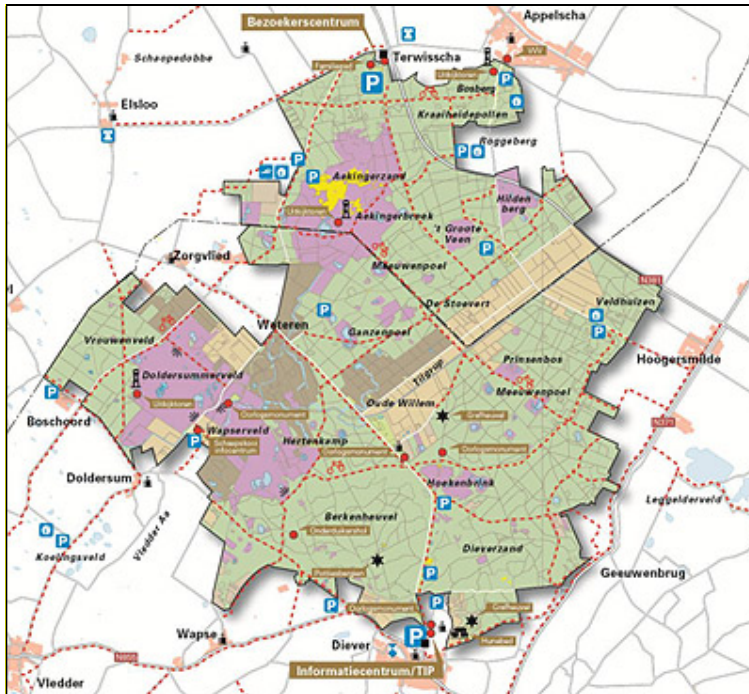
In hoofdstuk 2 staan de belangrijkste uitgangspunten van de effectbepaling uitgewerkt. Het gaat hierbij om de ruimtelijke begrenzing van het projectgebied, definiëring van het project en de duiding van de economische analyse. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste recreatie baten uitgerekend. In hoofdstuk 4 staat een overzicht van de uitkomsten.

2. Projectbeschrijving

2.1 Het projectgebied

Het Drents-Friese Wold is circa 6000 ha groot en ligt in het grensgebied van de provincies Fryslân en Drenthe. In afbeelding 2.1 staat een kaart van het gebied.

Afbeelding 2.1 Het Drents-Friese Wold



Het Nationaal park Drents-Friese Wold ligt voor ongeveer driekwart in de gemeente Westerveld en voor ongeveer een kwart in de gemeente Ooststellingwerf. Het noordoosten van het park grenst aan de gemeente Midden-Drenthe. Bewoners en ondernemers in deze (grens)zone hebben een sterke binding met het Drents-Friese Wold, ook al vallen zij niet precies onder de begrenzing.

2.2 Het project

In (Spek en Schoon, 2016) zijn verschillende scenario's uitgewerkt voor de herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold. Gekozen wordt voor een bescheiden populatie van edelherten die door de terrein beherende organisaties van het Nationaal park worden beheerd. De belangrijkste uitgangspunten voor de herintroductie zijn:

- Er wordt gestart met een kleinschalige introductie van ongeveer 10 dieren. Door met een kleine kudde te beginnen hebben de beheerders kans om te leren en ervaring op te doen met edelherten in het Drents-Friese Wold. En inwoners, omwonenden en bezoekers van het park hebben de kans om langzaam te wennen aan de aanwezigheid van de dieren. In eerste

- instantie is de kans op een ontmoeting nog klein, bij een grotere kudde wordt deze kans groter. Hetzelfde geldt voor mogelijke vormen van overlast, zoals schade aan landbouwgewassen of aanrijdingen in het verkeer;
- Er vindt controle plaats op de omvang van de populatie, tot een maximum van circa 160 dieren. Als er geen aantalsregulatie zou plaatsvinden, dan zou de omvang op termijn sterk toenemen. Doordat het aantal kunstmatig laag wordt gehouden is er geen voedselgebrek en is bijvoeren van de dieren niet nodig. De aantalsregulatie van de populatie wordt door de natuur beherende organisaties in het Nationaal park uitgevoerd;
 - Bij een gezonde ontwikkeling van de edelhertenpopulatie neemt de omvang jaarlijks met circa 35% toe. Bij de genoemde startpopulatie van 10 dieren, zal de streefpopulatie van 160 dieren naar verwachting binnen ongeveer 10 jaar bereikt zijn;
 - Er wordt geen raster toegepast om migratie van de edelherten tegen te gaan. Door de omvang van de populatie te controleren zal er geen voedselgebrek ontstaan en is er naar verwachting geen reden voor de edelherten om te migreren. Alleen in de eerste jaren bij de startpopulatie wordt voor een deelgebied een raster ingezet;
 - Het is mogelijk dat in de komende jaren damherten zich autonoom vestigen in het Drents-Friese Wold. Als dit gebeurt, dan gaat dit ten koste van de draagkracht van het gebied voor de edelherten. De omvang van de edelhertenpopulatie zal dan worden teruggeschoefd. Deze bijstelling vindt plaats aan de hand van de vuistregel: twee damherten zijn equivalent aan één edelhert. Ook de aantallen damherten zullen vervolgens gereguleerd worden in het Drents-Friese Wold.

2.3 Economische analyse

De economische analyse van de herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold beperkt zich tot de effecten op recreatie en toerisme. Andere effecten van de herintroductie zijn in separate studies uitgewerkt, zoals mogelijke schade aan landbouwgewassen.

In deze economische analyse wordt geen complete vergelijking van maatschappelijke kosten en baten uitgewerkt. De economische effecten op recreatie worden daarom uitgedrukt in de voor de hand liggende eenheden: toename van bestedingen in euro's en stijging van de werkgelegenheid in banen (>12 uur).

Het gaat bij deze analyse om een regionale analyse voor het Nationaal park Drents-Friese Wold. De effecten op de lokale/ regionale economie worden in kaart gebracht. Het is goed mogelijk dat een toename van het bezoek aan het Drents-Friese Wold ten koste gaat van recreatie in andere gebieden. Dat soort effecten wordt in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

3. Recreatie baten

De komst van edelherten zorgt voor seizoen verlenging en productverbreding in de recreatieve sector. De belangrijkste recreatie baten van de herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold zijn:

- recreatieve bestedingen en werkgelegenheid als gevolg van extra dagtochten;
- recreatieve bestedingen en werkgelegenheid als gevolg van extra overnachtingen;
- verkoop van vlees en geweien;
- betalingsbereidheid voor deelname aan excursies.

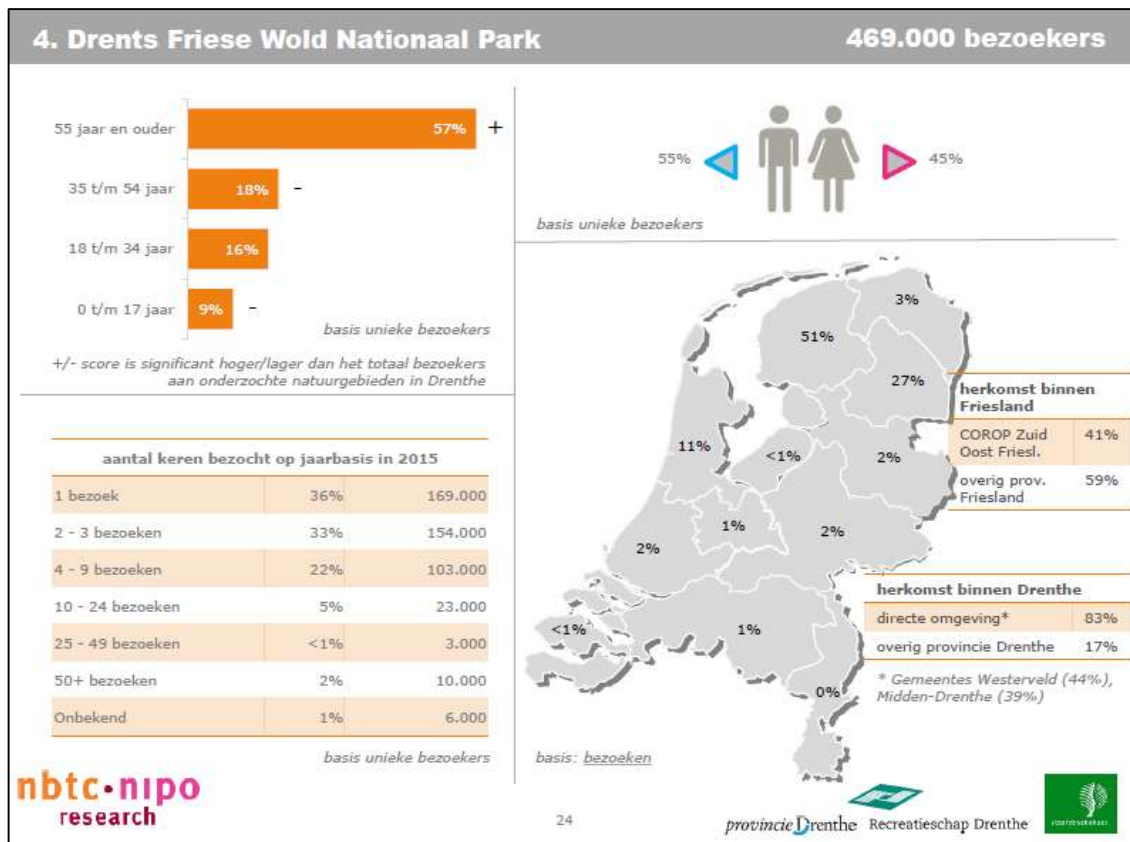
Deze baten worden in paragraaf 3.1 tot en met 3.4 toegelicht. Mogelijk kan ook de verhuur van het jachtrecht voor roodwild nog opbrengsten opleveren. Alleen is in deze fase van de plannen onduidelijk of er jacht op edelherten wordt toegestaan in het Drents-Friese Wold. Vooralsnog is de aanname dat het beheer van de populatie door de terrein beherende organisaties wordt uitgevoerd.

3.1 Recreatieve bestedingen en werkgelegenheid dagrecreatie

3.1.1 Dagtochten

Voor het inschatten van een eventuele toename van de recreatieve bestedingen moet eerst bekend zijn hoeveel mensen het Nationaal park Drents-Friese Wold bezoeken en hoeveel zij daar besteden. In 2015 is een grootschalig enquête onderzoek gedaan naar het bezoek van natuurgebieden in Drenthe (Konings & Visscher, 2015). In afbeelding 3.1 staan hiervan de uitkomsten van het Drents-Friese Wold.

Afbeelding 3.1 Aantal bezoekers, bezoekfrequentie en herkomst bezoekers van het Drents-Friese Wold

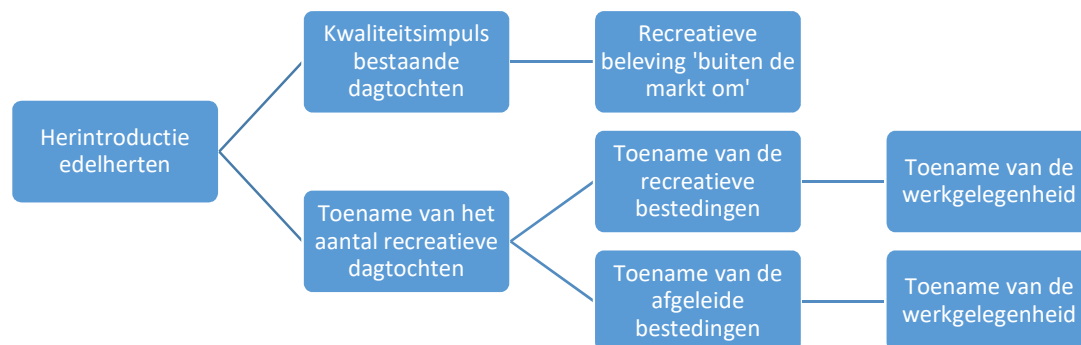


Bron: Van der Most & De Vries, 2015

Het totaal aantal dagtochten valt te bepalen door de bezoekfrequentie te vermenigvuldigen met het aantal bezoekers. Op jaarbasis zijn er 2.255.500 dagtochten in het Drents-Friese Wold, voornamelijk wandelingen (63%) en fietstochten (48%).

De bepaling van de maatschappelijke baten voor dagrecreatie van de herintroductie van edelherten gaat vervolgens aan de hand van het schema uit afbeelding 3.2.

Afbeelding 3.2 Schema effectbepaling dagrecreatie

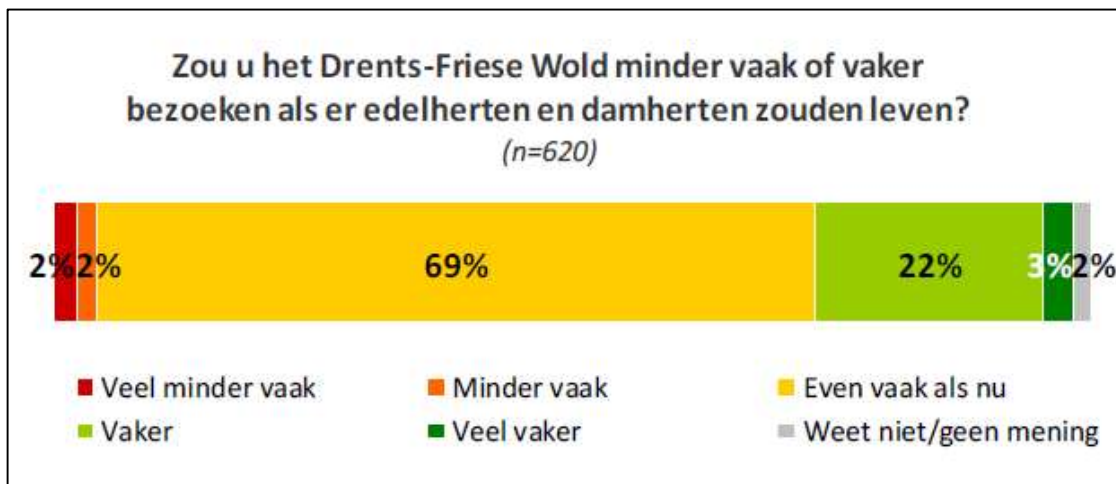


De belangrijkste aanname in bovenstaand schema is dat:

- a) de bezoekers die nu reeds het Drents-Friese Wold bezoeken, straks nog meer van hun dagtocht genieten als zij de kans hebben om edelherten te zien. Deze recreatieve meerwaarde uit zich echter niet in extra bestedingen, omdat het Drents-Friese Wold zonder entreeprijs bezocht kan worden.
- b) Er extra recreatieve dagtochten zullen plaatsvinden als gevolg van de herintroductie van edelherten. Deze extra dagtochten zullen naar verwachting wel tot extra bestedingen en zogenoemde afgeleide bestedingen leiden. Deze extra bestedingen gaan gepaard met een toename van de werkgelegenheid.

Vervolgens is het van belang om de verbanden uit bovenstaand schema aan te tonen en waar mogelijk uit te drukken in cijfers. De eerste stap van maatregel (herintroductie edelherten) naar effecten op het recreatiepatroon is het moeilijkst te onderbouwen. Er is geen dosis-effect-relatie aangetoond tussen de omvang van een edelhertenpopulatie in een gebied en de omvang van het recreatief bezoek in datzelfde gebied. Wel is een enquête voorhanden onder inwoners en omwonenden van het Nationaal park Drents-Friese Wold (Konings & Visscher, 2016). In deze enquête is gevraagd of de bezoekers bij herintroductie van het edelhert het gebied vaker of minder vaak zullen gaan bezoeken. In afbeelding 3.3 staat de uitkomst van deze vraag.

Afbeelding 3.3 Extra bezoek bij herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold



Bron: Konings & Visscher, 2016

De resultaten van deze enquête zijn gekoppeld aan het bezoekpatroon van de bezoekers van het Drents-Friese Wold (afbeelding 3.1). Als iemand heeft aangegeven dat hij minder vaak komt, dan is er 1 dagtocht in mindering gebracht. Bij de categorie 'veel minder vaak' zijn twee dagtochten in mindering gebracht. Andersom levert de categorie 'vaker' één extra dagtocht op en de categorie 'veel vaker' twee extra dagtochten. Het aantal extra dagtochten komt bij deze aanname uit op ca 108.500 dagtochten per jaar. Dit komt overeen met een toename van 4,8%.

De enquête valt ook op een andere manier aan de bezoekersaantallen te koppelen, bijvoorbeeld aan de hand van de volgende aannames:

- Veel minder vaak -> 50% minder bezoek;
- Minder vaak -> 25 minder bezoek;
- Even vaak als nu -> gelijk aantal bezoeken;

- Vaker -> 25% meer bezoek;
- Veel vaker -> 50% meer bezoek.

Als de extra dagtochten met deze aannames worden uitgerekend, dan komt het aantal extra dagtochten uit op 126.500 per jaar (toename van 5,6%). Voor bezoekers met een hogere bezoekfrequentie (10 bezoeken of meer) lijkt dit realistischer, aangezien een toename van een enkele extra dagtocht voor hen vrijwel wegvalt in de inschatting. Toch hanteren we voorzichtigheidshalve de meest conservatieve inschatting van de toename aan dagtochten (4,8% toename). Dit lijkt realistischer, aangezien mensen vaak gemakkelijker zeggen dat zij vaker zullen komen, dan dat zij dit ook daadwerkelijk doen.

3.1.2 Bestedingen

De gemiddelde besteding per dagtocht is EUR 8,55 (Van der Most & De Vries, 2015). Het totaal aan directe extra bestedingen door dagrecreanten komt dan uit op EUR 928.000,- per jaar. Hierbij gaat het om directe recreatieve bestedingen, zoals een toegangskaartje, een kop koffie of een lunch. Maar ook om bestedingen die niet direct aan het recreatief-toeristisch product zijn toe te schrijven, zoals de gewone boodschappen of een souvenir. Deze bestedingen worden 'afgeleide bestedingen' genoemd.

Directe effecten: Effecten die het gevolg zijn van bestedingen door verblijfstoeristen of dagjesmensen die een rechtstreekse relatie hebben met bestemming of doel. Hierbij kan gedacht worden aan uitgaven aan entree en logies op een camping, pension of hotel en de gemaakte reiskosten (voor zover die in de regio terechtkomen).

Afgeleide effecten: Effecten die samenhangen met bestedingen die een gevolg zijn van de aanwezigheid van verblijfstoeristen of dagjesmensen in een bepaalde regio zonder dat die bestedingen een directe relatie hebben met de bestemming. Hiertoe behoren bijvoorbeeld bestedingen aan souvenirs en uitgaven voor boodschappen. De betreffende bedrijven zijn voor hun omzet vaak maar voor een beperkt deel afhankelijk van het toeristisch bezoek aan Drenthe (Briene & Meurs, 2016)

Briene en Meurs (2016) hebben voor Drenthe per gemeente de directe en afgeleide bestedingen afgeleid. De gegevens van de gemeente Westerveld (zie tabel 3.1) zijn gehanteerd voor het omrekenen van de extra directe bestedingen naar de extra afgeleide bestedingen. De extra afgeleide bestedingen in het Drents-Friese Wold zijn EUR 638.000,- per jaar.

Tabel 3.1 Kerncijfers recreatieve bestedingen en werkgelegenheid dagrecreatie gemeente Westerveld

Variabele	Gemeente Westerveld	eenheid
Aantal dagtochten	2.263.000	
Directe bestedingen dagtochten	16.000.000	euro
Afgeleide bestedingen dagtochten	11.000.000	euro
Werkgelegenheid directe bestedingen	459	banen > 12 uur
Werkgelegenheid afgeleide bestedingen	441	banen > 12 uur

Bron: Briene & Meurs, 2016

3.1.3 Werkgelegenheid

Om de extra bestedingen bij dagrecreatie te realiseren zal er ook meer arbeid moeten worden geleverd, zoals meer uren in de bediening of keuken van de horeca. De extra bestedingen gaan met andere woorden gepaard met een toename aan werkgelegenheid. De extra werkgelegenheid wordt bepaald met behulp van de cijfers uit tabel 3.1. Gemiddeld levert ca EUR 35.000 aan directe bestedingen één extra baan op (>12 uur per week). Voor de afgeleide bestedingen gaat het om EUR 25.000 per baan (>12 uur per week). De extra bestedingen als gevolg van de herintroductie van edelherten leveren dan ca 27 (directe bestedingen) plus 26 (afgeleide bestedingen) banen op.

3.1.4 Recreatieve beleving 'buiten de markt om'

De extra bestedingen en werkgelegenheid bij dagrecreatie zijn bepaald aan de hand van de extra dagtochten die we verwachten als gevolg van de herintroductie van edelherten. Het is belangrijk om te beseffen dat dit voor wat betreft de recreatieve beleving de lading nog niet dekt. Bezoekers genieten van het Nationaal park Drents-Friese Wold, nog los van de recreatieve bestedingen die zij daar doen. Doordat er geen entreegeld wordt gevraagd gaat deze recreatiebaat echter 'buiten de markt om'. Doordat deze baat niet tot bestedingen in de regionale economie leidt is hij niet verder gekwantificeerd. Uit afbeelding xxx kunnen we opmaken dat een percentage van circa 25% de edelherten een duidelijke meerwaarde voor hun recreatieve beleving vormen. Voor circa 70% zouden de edelherten een meerwaarde kunnen bieden, maar die is niet groot genoeg om er vaker voor te komen.

3.2 Recreatieve bestedingen en werkgelegenheid verblijfsrecreatie

Het bepalen van de extra bestedingen aan overnachtingen gaat op dezelfde wijze als de extra bestedingen bij dagrecreatie. Anders dan bij de dagtochten zijn er echter geen specifieke cijfers voor het Drents-Friese Wold beschikbaar. Voor een inschatting van het aantal extra overnachtingen maken we daarom gebruik van de cijfers van de gemeente Westerveld (Briene & Meurs, 2016). In tabel 3.2 staan de belangrijkste cijfers voor verblijfsrecreatie in Westerveld.

Tabel 3.2 Kerncijfers recreatieve bestedingen en werkgelegenheid verblijfsrecreatie gemeente Westerveld

Variabele	Gemeente Westerveld	eenheid
Aantal overnachtingen	1.172.000	
Directe bestedingen overnachtingen	21.000.000	euro
Afgeleide bestedingen overnachtingen	7.000.000	euro
Werkgelegenheid directe bestedingen	637	banen > 12 uur
Werkgelegenheid afgeleide bestedingen	275	banen > 12 uur

Bron: Briene & Meurs, 2016

De cijfers van de gemeente Westerveld kunnen niet 1 op 1 toegepast worden op het Nationaal park Drents-Friese Wold. Het Drents-Friese Wold ligt immers circa $\frac{3}{4}$ in Drenthe en voor $\frac{1}{4}$ in Friesland. En ook het Nationaal park Dwingelderveld ligt in de gemeente Westerveld. De verrekening is als volgt gedaan:

Het aantal overnachtingen is bepaald door de overnachtingen in Westerveld en Ooststellingwerf (365.000 per jaar) over het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld te verdelen. Uit (Van der Most en De Vries, 2016) is in grote lijnen bekend waar de bezoekers van de parken vandaan komen. De bezoekers aan het Drents-Friese Wold komen in verhouding meer uit de directe omgeving (43%) dan de bezoekers van het Dwingelderveld (27%). Op basis van deze cijfers is het aantal overnachtingen in het Dwingelderveld hoger ingeschat dan in het Drents-Friese Wold (56% van de 'Westerveldovernachtingen' in Dwingelderveld en 44% van de 'Westerveldovernachtingen' in het Drents-Friese Wold. In Midden-Drenthe zijn recreatievoorzieningen die direct grenzen aan het Drents-Friese Wold (Campings De Reeënwissel, De Horrebieter, De Bremkanp en Bungalowparken de Horrebieter en Het Drentse Wold). Het aantal overnachtingen in deze voorzieningen is gemiddeld 80.000 per jaar (over de jaren 2012-2015, gegevens Gemeente Midden-Drenthe). Deze overnachtingen zijn bij de overnachtingen van het Drents-Friese Wold opgeteld.

De toename van het aantal overnachtingen is berekend op 5,9%. Dit percentage is op dezelfde wijze bepaald als bij de dagtochten. Bij de vraag of mensen vaker of minder vaak zullen komen bij de herintroductie van edelherten is echter een selectie gemaakt van bezoekers met het motief van 'doorbrengen van vrije tijd'. De uitkomst van deze vraag is: 1% veel minder vaak, 2 % minder vaak, 68% even vaak, 24% vaker en 4% veel vaker (Konings & Visscher, 2016).

Voor de gemiddelde besteding per overnachting zijn de gegevens van de gemeente Westerveld gehanteerd (zie tabel 3.2). De extra bestedingen aan recreatieve overnachtingen komen uit op EUR 717.000,- per jaar. De afgeleide bestedingen van overnachtingen komen uit op ca EUR 239.000,- per jaar.

De extra werkgelegenheid is op dezelfde wijze bepaald als bij de dagrecreatie. De werkgelegenheid komt uit op 22 extra banen > 12 uur als gevolg van de extra directe bestedingen en 9 extra banen die volgen uit de toename in afgeleide bestedingen.

3.3 Verkoop van vlees en geweien

De omvang van de populatie wordt met behulp van afschot tot ongeveer 160 dieren beperkt. Van de dieren die worden afgeschoten kan het vlees worden verkocht. Ook is er markt voor de afgeworpen geweien van de edelherten. In deze paragraaf staat een raming van de opbrengsten aan vlees en geweien.

3.3.1 Streefpopulatie

In tabel 3.3 staat een overzicht van de leeftijdsopbouw van de streefpopulatie. In deze tabel staat tevens aangegeven hoeveel dieren er een gewei dragen en hoe groot dit gewei is. Alleen de grote geweien zijn interessant voor de verkoop.

Tabel 3.3 Leeftijdopbouw en aantallen geweien bij streefpopulatie

leeftijd	gewei	Aantal	Aantal met gewei	Aantal geweien met waarde
13 jaar	N-14	2	1	1
12 jaar	N-13	4	2	2
11 jaar	N-12	6	3	3
10 jaar	N-11	6	3	3
9 jaar	N-10	9	4	4
8 jaar	N-9	9	4	4
7 jaar	N-8	9	4	4
6 jaar	N-7	11	5	0
5 jaar	N-6	11	5	0
4 jaar	N-5	13	6	0
3 jaar	N-4	15	7	0
2 jaar	N-3	17	9	0
spitser	N-2	21	11	0
kalf	N-1	28		0
totaal		160	64	21

Bron: *Inschatting G.J. Spek*

3.3.2 Geweien

Uit tabel 3.3 maken we op dat er bij de streefpopulatie ongeveer 21 geweien met waarde vrijkomen per jaar. Hiervan wordt naar verwachting ongeveer 50% gevonden in het gebied. De gemiddelde prijs voor een geweistang is ongeveer EUR 100,-. De opbrengst aan geweistangen (2 per gewei) komt daarmee uit op EUR 2.000,- per jaar.

3.3.3 Vlees

Het vlees van de afgeschoten dieren kan lokaal worden verkocht, bijvoorbeeld aan restaurants in het Nationaal park. De inschatting van Spek is dat het een hert/ hinde ongeveer 50 kg vlees oplevert en dat het vlees voor een prijs van EUR 4,- per kg verkocht kan worden. Een volwassen mannetje is aanmerkelijk zwaarder (95-150kg) dan een hinde (50-85kg) (www.zoogdiervereniging.nl). Het aandeel volwassen mannelijke herten is echter beperkt, zoals is terug te zien in tabel XXX. Hierdoor lijkt een gemiddeld gewicht van 50 kg redelijk. Een willekeurige leverancier van hertenvlees (www.debouvrie.com) hanteert een prijs van EUR 17,- per kg vlees als dit in grote hoeveelheden (half hert) wordt afgenomen. Voor de inschatting van de opbrengsten wordt het gemiddelde van beide prijzen gehanteerd, EUR 11,- per kg vlees. De opbrengst door verkoop van het vlees komt dan uit op EUR 28.000,- per jaar. Deze opbrengst wordt pas op middellange termijn gehaald als de streefpopulatie is gerealiseerd en de omvang van de populatie gereguleerd moet worden. Dit is naar verwachting over circa 10 jaar.

3.4 Betalingsbereidheid voor excursies

De aanwezigheid van edelherten in het Drents-Friese Wold biedt de mogelijkheid om excursies te organiseren. In andere gebieden met edelherten (De Veluwe, Oostvaardersplassen) is veel animo voor edelhert excursies. In het Nationaal park Drents-Friese Wold is de ambitie om een wildobservatiepunt te realiseren en excursies te organiseren in dezelfde stijl als op de Veluwe. Op de Veluwe kunnen mensen via een begeleide wandeling naar een wildobservatiepunt maken, een

specifieke bronstexcursie doen of meegaan op een zogenoemde grote vijf safari. Bij een grote vijf safari kunnen deelnemers een echte safari met fourwheeldrive in eigen land doen en op zoek gaan naar edelhert, wild zwijn, bever, ree of zeehond.

Van de genoemde excursies op de Veluwe zijn deelnamecijfers van het jaar 2016 bekend. Deze staan in tabel 3.4.

Tabel 3.4 Deelname en bestedingen aan edelhert excursies op de Veluwe

Observatiepunten	Wildobservatiepunt Hemellootjes	Wildobservatiepunt De Witte Hoogt	Wildobservatiepunt Natuurtheater	Observatiepunten gemiddeld	Grote vijf safari's	Bronst-excursies
Aantal excursies	28	34	28	30	28	46
Aantal deelnemers	441	582	327	450	623	918
Aantal deelnemers per excursie	16	17	12	15	22	20
Aantal locaties met edelhertexcursies	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2	5
Prijs toegangskaartje (euro)	15,0	15,0	15,0	15,0	32,5	20,0
Bestedingen per locatie (euro)	6.615	8.730	4.905	6.750	10.124	3.672

Bron: administratie Staatsbosbeheer

In het Nationaal park Drents-Friese Wold is het mogelijk om alle drie typen excursies te organiseren. In de eerste jaren is de populatie nog klein, maar is de kans om de herten te zien op een excursie voldoende groot. De excursies die op de Veluwe en de Oostvaardersplassen worden aangeboden, worden goed bezocht. De verwachting is dat dit ook zo in het Drents-Friese Wold zal zijn. Als meest noordelijke locatie met edelherten zal het Drents-Friese Wold vooral deelnemers uit het Noorden trekken. Als inschatting van de betalingsbereidheid voor excursies kunnen de bestedingen van een gemiddeld observatiepunt, een locatie van een grote vijf safari en een locatie voor bronstexcursies bij elkaar opgeteld worden. Dit is ca EUR 20.000,- per jaar.

4. Overzicht recreatie baten

In tabel 4.1 staat een overzicht van de recreatiebaten bij de herintroductie van edelherten in het Drents-Friese Wold.

Tabel 4.1 Overzicht van de recreatiebaten

Batenpost	Bestedingen	Banen
	x 1.000 euro	(>12 uur)
Totaal bestedingen dagrecreatie	1.566	52
<i>Directe bestedingen dagrecreatie</i>	928	27
<i>Afgeleide bestedingen dagrecreatie</i>	638	25
Totaal bestedingen verblijfsrecreatie	1.068	35
<i>Directe bestedingen verblijfsrecreatie</i>	801	25
<i>Afgeleide bestedingen verblijfsrecreatie</i>	267	10
Verkoop van vlees en geweien	30	1
Betalingsbereidheid voor excursies	21	1
Totaal	2.684	89

Uit tabel 4.1 valt op te maken dat de meeste baten bij de horeca (dagrecreatie) en recreatieondernemers terecht komen. De directe opbrengsten door de verkoop van vlees en geweien en het organiseren van de excursies zijn aanmerkelijk kleiner dan de verwachte extra bestedingen bij dagtochten en overnachtingen.

Cijfermatig vallen de bestedingen aan geweien en excursies onder de directe bestedingen van dagrecreanten. En de verkoop van vlees valt cijfermatig onder de afgeleide bestedingen van de dagrecreatie. Hierdoor zou er sprake kunnen zijn van dubbel telling van de recreatiebaten. Maar doordat het om zeer kleine posten gaat, beïnvloedt dit het beeld van de uitkomsten niet.

Literatuurlijst

Briene, M. & Meurs, E., 2016. Toerisme in Drenthe in beweging. De economische betekenis van toerisme en recreatie in Drenthe. Ecorys

Van der Most, K. & De Vries, M., 2015. Bezoekersonderzoek natuurgebieden Drenthe 2015. NBTC – NIPO Research.

Spek, G.J. & Schoon, C.F., 2016. Concretisering herintroductie edelhert en komst damhert in het Drents-Friese Wold. Een 'kolonisatie nabootsen'.

Konings, F. & Visscher, J., 2016. Groot wild in het Drents-Friese Wold. Een peiling onder de omwonenden. Motivaction.

Beheer- en inrichtingsplan Nationaal park Drents-Friese Wold. Woud zonder grenzen.